

Andrzej Rutkowski – życie i działalność do momentu związania się z Olsztynem

Andrzej Rutkowski urodził się 7 czerwca 1924 r. w majątku Tuchowicz k. Łukowa. Ojciec Brunon zarządzał majątkiem oraz był legionistą, dowodził oddziałem Strzelców. Matka Aleksandra z domu Zahorska. Miał siostrę Zofię i młodszego brata Juliusza². Szkołę powszechną i dwie klasy gimnazjum ukończył w Łomży przed wybuchem II wojny światowej. „W latach 39–41 uczęszczałem do radzieckiej dziesięciolatki w Łomży kończąc klasy 8 i 9.tą”³. W czasach okupacji niemieckiej pracował jako robotnik w cegielni i w tartaku. Kształcił się w zakresie szkoły średniej na tajnych kompletach. W 1945 r. ukończył Liceum Pedagogiczne w Łomży i w tym samym roku zmienił miejsce zamieszkania. Jak zaznaczył w życiorysie: „W r. 1945 z powodu całkowitego zniszczenia domu przez działania wojenne przenieśliśmy się z rodziną (matka, brat, zamężna siostra) do Węgorzewa. Ojciec mój zaginął na wojnie”⁴. Na Ziemiach Odzyskanych w mieście i powiecie węgorzewskim spędził trzy lata pracując w szkolnic-

¹ *Sprawozdanie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z działalności uczelni 2020, 2021*, https://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2021/07/sprawozdanie-jmr_2020_z-zalacznikami.pdf (dostęp: 16.11.2021).

² Informacje pochodzą z wywiadu przeprowadzonego z Andrzejem Rutkowskim i jego córką Aleksandrą Anną Szalachą.

³ Archiwum i Muzeum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (dalej Archiwum i Muzeum UWM), Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Życiorys (1969), k. 2.

⁴ Ibidem.

twie powszechnym, następnie na skutek podjęcia doksztalcenia przeniósł się do Torunia. Ważnym etapem w Jego życiu był też okres spędzony w Warszawie, gdzie się doksztalał, studiował i pracował zawodowo. W 1965 roku na stałe przybył do Olsztyna (z żoną Aleksandrą i córką Aleksandrą Anną) i mieszka w nim do dziś.

Jako czynny nauczyciel korzystał z formy doksztalcenia w Wyższym Kursie Nauczycielskim. W okresie od 1 września 1947 r. do 31 sierpnia 1948 r. był słuchaczem wspomnianego rocznego kursu w Toruniu. Wybrał specjalność filologia polska i historia⁵. W tym czasie w Polsce prowadzono trzy rodzaje WKN: stacjonarne dla nauczycieli urlopowanych, korespondencyjne i popołudniowe⁶. Rutkowski korzystał z tej pierwszej formy, która była prowadzona przez Ministerstwo Oświaty. Następnie odbył dwuletnie doksztalcenie w Instytucie Pedagogicznym ZNP w Warszawie⁷. Ta forma doksztalcenia podniosła pozycję Rutkowskiego jako nauczyciela szkoły powszechnej, ale też otworzyła mu drogę, jak również wielu pracującym nauczycielom, do podnoszenia kwalifikacji.

Studia pedagogiczne podjął na Wydziale Humanistycznym w Uniwersytecie Warszawskim, gdyż w tamtym czasie tylko w tej uczelni można było studiować pedagogikę⁸. Studium Pedagogicznym kierował prof. B. Suchodolski, u którego Rutkowski pisał pracę dyplomową. Poza Suchodolskim seminaria pedagogiczne prowadził też B. Nawroczyński i B. Dobrowolski⁹. Tytuł magistra filozofii w zakresie pedagogiki uzyskał w 1951 r. W okresie od 1 grudnia 1952 r. do 30 listopada 1955 r. był uczestnikiem studiów aspiranckich w UW¹⁰. Pracę kandydacką pt. „Zagadnienie teorii wychowania” przygoto-

⁵ Informacje pochodzą z wywiadu przeprowadzonego z A. Rutkowskim i jego córką A.A. Szalachą.

⁶ J. Hellwig, L. Kowalczyk, *Wyższe Kursy Nauczycielskie jako forma podnoszenia kwalifikacji czynnych nauczycieli szkół powszechnych i podstawowych w Polsce (1918–1954)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1975, t. XVIII, s. 77.

⁷ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Odpis zaświadczenia Kierownika Oddziału Kadry KOS w Olsztynie Mariana Duchńskiego z d. 23.07.1964, k. 6.

⁸ *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego po 1945*, Seria: „Monumenta Universitatis Varsoviensis 1816–2016”, P.M. Majewski (red.), Warszawa 2016, s. 77.

⁹ A. Wiłkomirska, *Przemówienie z okazji jubileuszu sześćdziesięciolecia Wydziału Pedagogicznego*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2014, nr 3, s. 8.

¹⁰ Studia aspiranckie odbywały się na podstawie trzyletniego indywidualnego planu, kończącego się wykonaniem naukowej pracy kandydackiej. Indywidualny plan pracy aspiranta naukowego obejmował:

1) studia nad materializmem dialektycznym i historycznym według programu ustalonego przez Ministra Szkolnictwa Wyższego.

wywał pod kierunkiem prof. dra B. Suchodolskiego. Recenzentami pracy byli profesorowie Wiktor Szczerba i Adam Schaff. 27.06.1961 r. Rada Wydziału Pedagogicznego UW nadała mu stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki¹¹. W 1965 r. wszczął przewód habilitacyjny pod kierunkiem prof. dra B. Suchodolskiego w UW. Temat pracy „Zawód nauczyciela w świadomości studentów Wyższych Szkół Pedagogicznych w Polsce”, zaś badania były sterowane centralnie na zlecenie Ministerstwa Oświaty, i zostały ukończone w roku 1986¹². Jednak Rutkowski habilitacji nie sfinalizował. Podczas studiów i pracy w UW miał możliwość zetknięcia się z uczonymi niezwyklej miary, takimi jak Tadeusz Kotarbiński, Wincenty Okoń, Bogdan Suchodolski, Tadeusz Pasierbiński, Stefan Wołoszyn. Dodatkowo uczęszczał na wykłady m.in. z historii u prof. Tadeusza Manteuffela¹³.

Pracę zawodową Rutkowski rozpoczął 12 sierpnia 1945 r. w szkole powszechnej w Węgorzewie. Następnie od 17 października do 1945 r. do 31 sierpnia 1947 r. był zatrudniony jako nauczyciel w szkole powszechnej w Różanach, następnie pełnił obowiązki kierownika szkoły powszechnej w Radziejach¹⁴ (obecnie Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Września w Radziejach). W okresie od września 1947 r. do 30 czerwca 1950 r. korzystał z urlopu w celach dokształcania¹⁵. W latach 1950–1953 pracował w Ministerstwie Oświaty

- 2) studia w zakresie dyscypliny naukowej obranej przez aspiranta,
- 3) zapoznanie się z najnowszą literaturą dotyczącą obranej dyscypliny naukowej oraz dyscyplin pokrewnych,
- 4) opanowanie 2 języków obcych, w tym języka rosyjskiego w zakresie potrzebnym dla pracy naukowo-badawczej.

Po uzyskaniu stopnia kandydata nauk, absolwenci aspirantury składali zobowiązanie do przynajmniej 3-letniej pracy na stanowisku pracownika nauki w miejscu wyznaczonym im przez właściwego ministra. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 1952 r. w sprawie organizacji aspirantury naukowej, Dz. U. 1952 Nr 24, poz. 163.

¹¹ Informacje pochodzą z wywiadu przeprowadzonego z A. Rutkowskim i jego córką A.A. Szalachą.

¹² Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Arkusz oceny działalności nauczyciela akademickiego w roku akademickim 1984/85, 1985/86, k. 106–107; Ibidem, Arkusz oceny działalności nauczyciela akademickiego w roku akademickim 1988/89, 1989/90, k. 109–110.

¹³ Informacje pochodzą z wywiadu przeprowadzonego z A. Rutkowskim i jego córką A.A. Szalachą.

¹⁴ *Szkoła Podstawowa w Radziejach*, Encyklopedia Warmii i Mazur, http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/Szko%C5%82a_Podstawowa_w_Radziejach (dostęp: 16.11.2021).

¹⁵ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Odpis zaświadczenia Inspektora Szkolnego w Węgorzewie P. Olisiejko z d. 14.08.1964, k. 5.

jako wizytator szkół. W okresie od 1 września 1952 r. do 31 stycznia 1953 r. na pełnym etacie był zatrudniony jako kontraktowy starszy asystent pedagogiki w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. We wspomnianej uczelni pracował w charakterze kontraktowego wykładowcy do końca sierpnia 1953 r. w niepełnym wymiarze pracy¹⁶. W okresie od 01.12.1955 roku do 31.10.1965 roku był zatrudniony na stanowisku starszego wykładowcy na Wydziale Pedagogicznym w UW¹⁷, gdzie funkcję dziekana pełnił prof. Ryszard Wroczyński, a od 1958 prof. Wincenty Okoń¹⁸. Od 1 listopada 1965 r. związany zawodowo z Olsztynem. W latach 1966–1976 pracował na pełnym etacie jako starszy wykładowca, potem docent, w Wyższej Szkole Rolniczej (WSR), a od 1972 r. w Akademii Rolniczo-Technicznej (ART). Od 1969 r. na pół etatu został zatrudniony w Wyższej Szkole Nauczycielskiej (WSN)/Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP)¹⁹. Od 1976 r. pierwszym miejscem zatrudnienia była WSP, a w ART miał dodatkowe pensum w liczbie 60 godzin dydaktycznych. W latach 70. XX wieku w ramach godzin zleconych pracował też w Katedrze Pedagogiki UMK w Toruniu²⁰. W 1991 r., po 45 latach pracy zawodowej, przeszedł na emeryturę, ale nadal współpracował ze środowiskiem naukowym w wymiarze działalności dydaktycznej.

Andrzej Rutkowski – pionier rozwoju pedagogiki w środowisku olsztyńskim

Andrzej Rutkowski odegrał pionierską rolę w tworzeniu olsztyńskiej pedagogiki. W roku akademickim 1965/1966 przystąpił to organizacji Zakładu Pedagogiki w olsztyńskiej uczelni rolniczej²¹. Instytucjonalnie od 1 lipca 1966 r. Zakład został przypisany do Katedry Ekonomii Politycznej na Wydziale Rol-

¹⁶ Ibidem, Odpis zaświadczenia Dyrektora Departamentu Kadr mgr. W. Iwanowskiego z Ministerstwa Oświaty z d. 26.09.1964, k. 7.

¹⁷ Ibidem, Świadcstwo pracy z Uniwersytetu Warszawskiego, k. 3.

¹⁸ A. Wilkomirska, op. cit., s. 8.

¹⁹ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Opinia Rektora ART w Olsztynie prof. dr. hab. Tadeusza Krzymowskiego z d. 11.06.1975, k. 48.

²⁰ Ibidem, Odpis pisma Kierownika Katedry Pedagogiki UMK doc. dr. hab. Bolesława Pleśniarskiego z d. 22.04.1979, k. 47.

²¹ M. Radziszewska, *Początki instytucjonalizacji pedagogiki w Kortowie*, [w:] U. Pulińska, M. Radziszewska, *50 lat olsztyńskiej pedagogiki. Narodziny – konteksty – wyzwania*, Olsztyn 2019, s. 12.

niczym w WSR w Olsztynie²². Potrzeba organizacji nowej jednostki naukowej wiązała się z nowymi planami i programami studiów rolniczych jakie wprowadzono w październiku 1965 r. Stąd też początkowo działalność Zakładu Pedagogiki ograniczała się do realizacji obligatoryjnych zajęć dydaktycznych z przedmiotu „zagadnienia społeczno-pedagogiczne”, którego zakres treści kształcenia obejmował podstawową wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii i socjologii. Przedmiot był wykładany na wydziałach: Rolnym, Zootechnicznym, Geodezji i Urzędzeń Rolnych oraz Medycyny Weterynaryjnej²³.

W latach 1966–1969 Rutkowski pełnił kierowniczą funkcję w Zakładzie Pedagogiki i rozpoczął prace organizacyjne nad otwarciem placówki kształcącej nauczycieli dla potrzeb szkół rolniczych. Będąc już w 1968 r. na stanowisku docenta uczestniczył w pracach koncepcyjno-programowych i organizacji Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego²⁴. Dzięki staraniom Rutkowskiego Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego wydało zarządzenie²⁵, na mocy którego 1 marca 1969 r. powołano Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne w olsztyńskiej WSR, zaraz po Warszawie i Poznaniu. Zadaniem Studium było kształcenie studentów w zakresie pedagogiki dla przygotowania nauczycieli do szkół rolniczych²⁶. Na skutek zmian strukturalnych WSR we wrześniu 1970 r. przekształcono Zakład Pedagogiki w Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne nadając mu status samodzielnie funkcjonującej jednostki²⁷. Funkcję kierownika objął doc. dr A. Rutkowski, który pozostał na tym

²² Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 lipca 1966 r. (nr DRL. II-2a/56/66) w sprawie zmian organizacyjnych w wyższych szkołach rolniczych. Dz. Urz. Ministra Szkolnictwa Wyższego 1966 Nr 10, poz. 90.

²³ A. Kicowska, *Historia „kortowskiej” pedagogiki (1966–1999)*, [w:] *Dzielność i troska. Studia zadedykowane Profesor Eugenii Malewskiej*, A. Kicowska, Z. Kwieciński (red.), Olsztyn 2005, s. 33–34.

²⁴ W. Najmowicz, *Z działalności Studium Pedagogicznego WSR w Olsztynie*, „Studia – Materiały – Informacje” 1971, nr 1 (14), s. 143.

²⁵ Zbiory archiwalne Katedry Pedagogiki Ogólnej i Opiekuńczej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Zespół: Sprawy organizacyjne IOR, bez sygn. /odpis/ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 lutego 1969 r. /nr DR-3-014-15/69 w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie.

²⁶ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 lutego 1969 r. (nr DR 3-014-15/69) w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie, Dz. Urz. Ministra Szkolnictwa Wyższego 1969 Nr A-2, poz. 8.

²⁷ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 maja 1970 r. (Nr DR-3-014-15/70) w sprawie struktury organizacyjnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie, Dz. Urz. Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego 1970 Nr A-6, poz. 36.

stanowisku do 1973, do chwili kolejnej zmiany²⁸. W zakres działalności Studium wchodziła praca dydaktyczno-wychowawcza ze studentami wydziałów Rolniczego, Zootechnicznego, Geodezji i Urzędzeń Rolnych, Ochrony Wód i Rybactwa Śródlądowego oraz Weterynaryjnego, z kandydatami na nauczycieli szkolnictwa rolniczego i przemysłu spożywczego oraz pozaszkolnej oświaty rolniczej. W latach funkcjonowania Studium (1970–1973) przygotowanie pedagogiczne uzyskało 120 nauczycieli przedmiotów zawodowych do pracy w szkolnictwie szeroko pojętego sektora rolniczego. Studium też w ramach Asystenckiego Studium Przygotowawczego kształciło młodych pracowników naukowych, doktorantów i stażystów²⁹.

W 1973 r. Andrzej Rutkowski, w uczelni Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie powstałej z przekształcenia WSR, na mocy Zarządzenia nr 124/O29/73 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, został dyrektorem nowo powołanego Instytutu Oświaty Rolniczej i pełnił te obowiązki do 1976. Instytut istniał w latach 1973–1995 i zajmował się prowadzeniem działalności dydaktyczno-wychowawczej, naukowo-badawczej oraz kształceniem kadr naukowych³⁰. W pierwszej strukturze organizacyjnej Instytutu Oświaty Rolniczej znalazło się pięć jednostek organizacyjnych, w tym Zakład Pedagogiki Ogólnej powołany przez doc. dr. Andrzeja Rutkowskiego³¹. W kolejnych latach, zainicjowane i tworzone przez A. Rutkowskiego struktury organizacyjne przyczynią się do rozwoju kadry i powstania samodzielnych jednostek organizacyjnych o profilu pedagogicznym – Instytut Pedagogiki (1995–1998) i dalej Instytut Nauk o Wychowaniu (1998–1999 ART/2005UWM – oraz uruchomienia studiów na kierunku pedagogika w uczelni rolniczej miasta Olsztyna, a tym samym uitorują drogę do otwarcia uniwersytetu w stolicy Warmii i Mazur³². Warto wspomnieć, że zaangażowanie do pracy przez Rutkowskiego

²⁸ *Wyższa Szkoła Rolnicza w Olsztynie. Skład osobowy rok akademicki 1970/71*, J. Siudowska, J. Bączyk-Parkasiewicz (oprac.), Olsztyn 1971, s. 61.

²⁹ F. Kuziel, *Instytut Oświaty Rolniczej*, [w:] *Dwudziestopięćciolecie Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie 1950–1975*, S. Tarczyński, H. Karnicka, A. Rutkowski (red.), Olsztyn 1976, s. 136–137; E. Malewska, W. Najmowicz, *XX lat Instytutu Oświaty Rolniczej Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, „*Studia – Materiały – Informacje*” 1988, nr 4/43, s. 97–98; U. Pulińska, *Edukacja nauczycieli w Wyższej Szkole Rolniczej i Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, [w:] *Dzielnosc i troska. Studia zadedykowane...*, op. cit., s. 78.

³⁰ Statut i Regulamin Instytutów Międzywydziałowych Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, Olsztyn 1974, s. 1.

³¹ A. Kicowska, op. cit., s. 38–39.

³² M. Radziszewska, *Początki i rozwój instytucjonalnego kształcenia pedagogów i nauczycieli w regionie Warmii i Mazur*, [w:] J. Górniewicz, U. Pulińska, M. Radziszewska, *Od Wyższej*

w 1966 r. Eugenii Małewskiej (1935–2015)³³, zaowocowało nie tylko rozwojem kortowskiej pedagogiki, ale również sukcesem całego środowiska olsztyńskich pedagogów, głównie poprzez organizację IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego w Olsztynie (20–22.09.2001), podkreślającego znaczenie olsztyńskiej pedagogiki nie tylko w wymiarze krajowym³⁴.

Aktywność A. Rutkowskiego w WSR, a następnie w ART zbiegła się też z pracami organizacyjnymi w kierunku uruchomienia zakładów kształcenia nauczycieli w województwie olsztyńskim.

W 1969 r. A. Rutkowski został powołany na organizatora Wydziału Pedagogicznego w nowo tworzonej Wyższej Szkole Nauczycielskiej w Olsztynie³⁵ i sprawowanie funkcji dziekana tegoż wydziału w kadencji 1969–1972³⁶. Przyczyniając się do uruchomienia zakładu kształcenia nauczycieli³⁷, zapoczątkował kształcenie pedagogów na poziomie wyższym w regionie Warmii i Mazur nie posiadającym dotąd tych tradycji. Jednocześnie zauważyć należy, że powołując 3-letnie studia zawodowe na kierunku pedagogika i nauczanie początkowe z wychowaniem muzycznym, stopniowo poszerzano ofertę kształcenia i tryb studiowania na stacjonarny i zaoczny³⁸ oraz przystąpiono do wdrażania studiów magisterskich realizowanych już od 1974 r. w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie³⁹.

Pierwszą jednostką organizacyjną utworzoną na Wydziale Pedagogicznym najpierw w WSN, a następnie w WSP był Zakład Pedagogiki na czele z jego

Szkoły Nauczycielskiej do Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Przyczynki do dziejów akademickiego środowiska pedagogicznego w Olsztynie, Olsztyn 2018, s. 102–121.

³³ Zbiory archiwalne Katedry Pedagogiki Ogólnej i Opiekuńczej. Księga protokołów z posiedzeń Rady Naukowej Instytutu Oświaty Rolniczej ART w Olsztynie, protokół nr 10 z dnia 15 grudnia 1978 r.

³⁴ E. Małewska, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika i edukacja wobec nowych wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie. Materiały z IV Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego*, Kraków 2002.

³⁵ W strukturze WSN powołano trzy wydziały: Wydział Humanistyczny, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy i Wydział Pedagogiczny.

³⁶ Nominację doc. dr A. Rutkowski na dziekana Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Olsztynie otrzymał 1 sierpnia 1969 roku. Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Informacje, k. 20, 94.

³⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 1969 r. w sprawie utworzenia Wyższych Szkół Nauczycielskich w Bydgoszczy, Kielcach, Olsztynie, Siedlcach i Słupsku. Dz. U. PRL 1969 Nr 18, poz. 134.

³⁸ M. Radziszewska, *Początki instytucjonalizacji pedagogiki w Kortowie*, op. cit., s. 29–35.

³⁹ Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 13 października 1973 r. w sprawie systemu edukacji narodowej, Dz. Urz. PRL 1973 Nr 44, poz. 260.

kierownikiem A. Rutkowskim. Rutkowski pełnił funkcję kierowniczą również do początku lat 90. XX wieku, kiedy to zmieniono nazwę jednostki na Zakład Pedagogiki Ogólnej (1987). Rutkowski nie tylko jako długoletni kierownik Zakładu Pedagogiki, ale także dziekan Wydziału Pedagogicznego WSP w kadencjach 1984–1987 i 1987–1990, czy też prorektor ds. dydaktyczno-wychowawczych w latach 1981–1983, zasłużył się kompletowaniem kadry dydaktycznej oraz powoływaniem nowych zespołów badawczych, które z biegiem lat dały początek nowym jednostkom naukowo-dydaktycznym i badaniom w zakresie nowych subdyscyplin pedagogicznych w olsztyńskim środowisku akademickim – pedagogiki ogólnej, dydaktyki (pracownik Zakładu Pedagogiki dr Stefan Łaszyn powołał Zakład Dydaktyki w 1976), pedagogiki opiekuńczej (pracownik Zakładu Dydaktyki dr Alicja Maksymowicz powołała Pracownię Pedagogiki Opiekuńczej w 1981), resocjalizacji (pracownik Zakładu Pedagogiki dr Aleksander Makowski powołał Pracownię Resocjalizacji)⁴⁰. Warto wspomnieć, że Rutkowski 27 października 1973 r. został powołany na organizatora Instytutu Pedagogiki w WSN⁴¹. Zamiar ten nie ziścił się w uczelni akademickiej, ale dopiero w strukturach UWM.

Andrzej Rutkowski jako dydaktyk też brał udział w kształceniu studentów i kadry naukowej. W latach 1971–1980 prowadził seminaria doktorskie. Pod jego kierunkiem zostały napisane dwie rozprawy doktorskie⁴². Dla przykładu jedna z nich autorstwa Waclawa Najmowicza (absolwenta UW z 1960 r.) pt. „Wpływ doboru, kształcenia i doskonalenia pedagogicznego młodej kadry naukowej na organizację pracy dydaktycznej w warunkach uczelni typu przyrodniczego” została obroniona na Wydziale Humanistycznym UMK w Toruniu 20 listopada 1973 r. Na jej podstawie Rada wspomnianego uniwersytetu nadała stopień doktora nauk humanistycznych W. Najmowiczowi⁴³. Ponadto Rutkowski uczestniczył w pracach Wydziałowej Komisji ds. przewodów doktorskich z zakresu filozofii i nauk pedagogicznych w UMK. Opracował też 14 recenzji na stopień doktora dla ośrodków naukowych z UW, UMK w Toruniu, UMCS w Lublinie⁴⁴.

⁴⁰ M. Radziszewska, *Wydział Pedagogiczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie (1974–1999)*, [w:] U. Pulińska, M. Radziszewska, *50 lat olsztyńskiej pedagogiki. Narodziny – konteksty – wyzwania*, Olsztyn 2019, s. 35–65.

⁴¹ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Powołanie przez Rektora WSN doc. dr. Jana Sikorę, Olsztyn, 27.10.1973, k. 44.

⁴² Ibidem, Arkusz oceny działalności nauczyciela akademickiego w roku akademickim 1988/89, 1989/90, k. 109–110.

⁴³ M. Radziszewska, *Początki instytucjonalizacji pedagogiki w Kortowie*, op. cit., s. 13, 16.

⁴⁴ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450,

Tworząc podstawy dla rozwoju pedagogiki w Olsztynie, czerpał wiedzę i doświadczenie ze współpracy z innymi uczelniami⁴⁵ i angażował do pracy w Olsztynie pracowników z innych ośrodków naukowych, np. dr. hab. Z. Dąbrowskiego (1930–2020) z Instytutu Pedagogiki i Psychologii z UMK⁴⁶, który też był absolwentem UW. Dąbrowski podjął pracę 1 października jako adiunkt w Zakładzie Pedagogiki w wymiarze ½ etatu. Angaż prof. Dąbrowskiego spowodowany był koniecznością zapewnienia specjalisty do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu pedagogiki opiekuńczej na skutek rezygnacji z pracy w WSP dr. Albina Kelma⁴⁷.

Zainteresowania naukowo-badawcze A. Rutkowskiego skupiały się głównie na pedagogice ogólnej (koncepcje wychowania, ideał wychowania). W jego twórczym dorobku znalazły się artykuły publikowane na łamach czasopism naukowych: „Studia Pedagogiczne”, „Przegląd Humanistyczny”, „Kwartalnik Pedagogiczny”, „Ruch Pedagogiczny”, „Zeszyty Naukowe Ministerstwa Kultury i Sztuki”, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie”, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie”, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie”⁴⁸. Jest też współautorem dwóch skryptów do przedmiotu zagadnienia społeczno-pedagogiczne dla ART w Olsztynie⁴⁹ i autorem „Poradnika dla studentów pierwszego roku” dla WSR w Olsztynie (1966).

Andrzej Rutkowski udzielał się również społecznie. Działał jako członek ZNP. Przynależał do Towarzystwa Szkoły Świeckiej. Był inicjatorem i organizatorem pierwszego w kraju Ośrodka Metodycznego Pracy Kulturalno-Oświatowej wśród studentów⁵⁰.

Arkusze oceny działalności nauczyciela akademickiego w roku akademickim 1988/89, 1989/90, k. 109–110.

⁴⁵ Ibidem, Informacja o odznaczeniu, k. 143.

⁴⁶ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół WSP: Akta osobowe – Dąbrowski Zdzisław, sygn. 78//1053, Pismo doc. dr. A. Rutkowskiego prorektora ds. dydaktyczno-wychowawczych do Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Olsztyn, 08.10.1982, k. 3.

⁴⁷ Ibidem, Pismo doc. dr. A. Rutkowskiego kierownika Zakładu Pedagogiki do prof. dr. hab. Stanisława Szteyna JM Rektora WSP w Olsztynie, Olsztyn, 12.10.1982, k. 39.

⁴⁸ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, Ważniejsze publikacje i opracowania, k. 92.

⁴⁹ T. Bierkowski, W. Najmowicz, A. Rutkowski (red.), *Zagadnienia społeczno-pedagogiczne*, Olsztyn 1973; T. Bierkowski, W. Najmowicz, A. Rutkowski (red.), *Zagadnienia społeczno-pedagogiczne*, Olsztyn 1974.

⁵⁰ Archiwum i Muzeum UWM, Zespół: Akta osobowe – Rutkowski Andrzej, sygn. 94/1450, *Opis działalności ART w Olsztynie prof. dr. hab. Tadeusza Kasprzaka*, o.d. 13.06.1975, k. 40.

Andrzej Rutkowski za całokształt działalności został wyróżniony wieloma nagrodami Rektora WSN/WSP w dziedzinie naukowo-badawczej, dydaktyczno-wychowawczej, organizacyjnej (1979, 1980, 1983, 1984, 1985, 1986, 1988, 1987, 1990, 1991) i nagrodą Ministra Edukacji Narodowej (1981). Otrzymał też odznaczenia państwowe m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia (1979)⁵¹. W 2019 r., podczas obchodów 50-lecia olsztyńskiej pedagogiki, doc. dr. Rutkowskiemu przyznano Nagrodę Prezydenta Olsztyna – statuetkę Jakubka, za długoletnie kierownictwo rozwojem pedagogiki w Olsztynie⁵².

Zakończenie

Podsumowując, należy zauważyć, że nie byłoby olsztyńskiej pedagogiki bez jej pioniera Andrzeja Rutkowskiego, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego. Rutkowski jako nauczyciel, wizytator, wykładowca, promotor, organizator organizacyjnych, naukowych i administracyjnych podstaw rozwoju olsztyńskiej pedagogiki, jest osobą zasłużoną i znaczącą dla środowiska akademickiego, miasta Olsztyna i regionu Warmii i Mazur.

Przygotowanie pedagogiczne, ale też i doświadczenie zawodowe, jakie Rutkowski wyniósł ze środowiska pedagogów w Warszawie z pewnością wpłynęły na pozytywne oceny jego osoby jako dydaktyka zaangażowanego w proces dydaktyczno-wychowawczy i wysoki poziom prowadzonych zajęć dydaktycznych. Nie tylko kształcił studentów, ale i również młode pokolenie ludzi nauki ukazując ich perspektywy rozwoju naukowego.

Instytucjonalne struktury pedagogiki, którym możliwości rozwoju stworzył A. Rutkowski, od 55 lat rozwijają się w olsztyńskim środowisku pedagogów, gdzie wciąż następuje stan dyferencjacji i specjalizacji naukowej w zakresie poszczególnych subdyscyplin pedagogicznych⁵³ w obliczu dynamicznych przeobrażeń i wyzwań współczesności.

⁵¹ Ibidem, Pismo do JM rektora WSP w Olsztynie prof. dr. hab. Juliusza Popowicza, Olsztyn, 07.11.1977, k. 66.

⁵² B. Adrian, *Gdziekolwiek jest człowiek, tam jest powód do dobra – sprawozdanie z obchodów Jubileuszu 50-lecia olsztyńskiej pedagogiki*, [w:] *Pedagogika akademicka w procesie zmian. Troski, nadzieje, perspektywy*, J. OstroUCH-Kamińska, U. Pulińska, M. Radziszewska (red.), Olsztyn 2020, s. 412–413.

⁵³ *Jednostki Wydziału Nauk Społecznych w Roku Jubileuszowym 2019 (dyscyplina pedagogika)*, [w:] *50 lat olsztyńskiej pedagogiki. Księga jubileuszowa*, J. OstroUCH-Kamińska, U. Pulińska, M. Radziszewska (red.), Olsztyn 2019, s. 33–56.